

Är Sverige "neutralt"?

Professor Halvar G. F. Sundberg anför i denna artikel starkt kritiska synpunkter på den svenska utrikespolitiken. Denna äger inte längre neutralitetspolitikens karaktär, vilket bl.a. framgår av USA:s reaktion mot regeringens dokumenterade antiamerikanism. Den antigrekiska politiken liksom offentliga bojkottaktioner mot Sydafrika utgör andra exempel på kränkningar av neutralitetspolitiken. De länder, mot vilka den socialdemokratiska regeringens politik riktar sig, är otvivelaktigt folkrättsligt berättigade att vidtaga motåtgärder mot Sverige, som skulle kunna bli nog så kännbara för vårt land.

Vår neutralitetspolitik bestämma vi själva, hävdas återkommande av den socialdemokratiska regeringens ledamöter. Därmed skola rättfärdigas offentliga åsiktsdemonstrationer i internationella konflikter och offentliga ståndpunktstaganden i andra staters inre angelägenheter. Testens sanningsvärde är beroende av om tonvikten lägges på "neutralitet" eller "politik". Vår principiella frihet att såsom suverän stat bestämma vår egen utrikespolitik har icke veterligen från något håll ifrågasatts — därmed intet sagt om de begränsningar av vår rörelsefrihet, som kunna föranledas av medlemskapet av Förenta nationerna och andra mellanfolkliga åtaganden samt icke minst de faktiska maktförhållandena i världen. Men gäller spørsmålet vår rörelsefrihet inom ramen för vad som folkrättsligt kan göra anspråk på att betraktas som en med neutralitetens grundsatser förenlig politik, blir rörelsefriheten väsentligt snävare. En stat, som vill tillgodonjuta neutralitetens förmåner, har också att iakttaga de förpliktelser, som neutraliteten medför. Till neutralitetens grundsatser måste logiskt höra att åtminstone underlåta sådan offentlig aktivitet eller passivitet, som innebär ett ståndpunkttagande i en krigsliknande eller krigshotande konflikt. Neutralitetsbegreppet innebär ställningen av utomstående i konflikten. De kloka schweizarna hava en väl tillvaratagen erfarenhet av nödvändigheten att upprätthålla tilltron och förtroendet till en sådan opartiskhet. Att även den svenska politiken icke varit främ-

mande för distinktionen, torde negativt framgå av att någon svensk neutralitetsförklaring ej avgavs under Finlands vinterkrig: omfattande understödsåtgärder till Finlands hjälp vidtogos då med statsmaktens godkännande i vårt land, som alltså icke då förde en neutralitetspolitik.

Det är icke riskfritt att driva en som neutralitetspolitik proklamerad politik i mellanfolkliga konflikter i förhoppningen att, om konflikten övergår till krigshandlingar, kunna söka skydd bakom neutralitetsreglerna. Ett närliggande exempel därpå tillhandahöll den socialdemokratiska regimen i Norge. Den Nygaardsvoldska-Kohtska neutralitetspolitiken bestämdes av demonstrerat ståndpunkttagande och rädslan att halka in "på fel sida". Förhoppningen om Britanniens övermakt till sjöss sveks. Tyskarna hade hunnit före, och Norge blev slagfält och tyskokuperat under fem hårda år.

Om en utrikespolitik skall äga neutralitetspolitikens karaktär är alltså icke beroende av att den gör anspråk å denna beteckning. Avgörande är, att politiken erkännes såsom sådan av de makter, mellan vilka konflikten föreligger. Detta är som bekant icke fallet med vår egen neutralitetspolitik.

Bristande opartiskhet

Redan den amerikanska demonstrationen med ambassadörens hemkallande "för konsultationer" är härpå ett övertygande bevis. När en svensk statsrådsledamot vid den socialdemokratiska

första-majdemonstrationen ansåg sig kunna göra denna allvarliga incident till föremål för hånfulla "kvickheter", skapas intrycket, förutom av övergiven neutralitet, av otroligt lättsinne eller grov okunnighet i det internationella umgänget. Den tvekan om den amerikanska reprimandens innebörd, som hos den fåkunniga eventuellt skulle kunna rått, borde i alla fall hava undanröjts genom den av ambassadören vid återkomsten beviljade intervjun. Denne meddelade, att enligt den rådande amerikanska uppfattningen svenska regeringen ej iakttagit opartiskhet i Vietnamkonflikten utan övergivit sin traditionella neutralitet: neutralitet betyder att icke välja sida. Äsiktsskillnaderna i Vietnamfrågan hade, framhölls vidare, påverkat också andra områden av de svensk-amerikanska relationerna.

Denna i diplomatiskt umgänge ovanliga klartext belyses även av våra myndigheters tolerans och viseringsvägen lämnade medverkan till den obeslöjat antiamerikanska Russeltribunalen, statsrådsledamöters deltagande i offentliga, direkt eller indirekt antiamerikanska demonstrationer, skymfanden av amerikanska representanter och rikssymboler, inträngande och skadegörelse i amerikanska ambassaden, mottagandet och anlitandet av amerikanska desertörer i den antiamerikanska kampanjen — vilket sistnämnda emellertid föranlett ett uttalande från fackföreningshåll om det felaktiga i att ge desertörerna stöd och uppmuntran, en tillnyktring som inträf-

fat efter bojkotthotet från de amerikanska hamnarbetarna.

Sammanställas dessa entydiga och ensidiga offentliga meningsyttringar med regeringsledamöters flitiga besök i och återbesök av öststaterna, ligger givetvis slutsatsen nära om en förskjutning i den svenska politiken mot antiamerikansk orientering. En politik, som tager sig dylika uttryck, kan knappast förväntas komma att av den makt, som är föremål för demonstrationerna, bli erkänd såsom neutralitetspolitik. Skulle dess reella innebörd vara ej antiamerikansk utan eftergifter för en mer eller mindre kommunistiskt influerad vänsterflygel, bleve slutsatsen, att förtroendet för den svenska neutraliteten i en eventuell konflikt satsats i den socialdemokratiska regeringens partipolitiska spel.

Antigrekiska yttringar

Det kan visa sig utgöra ett äventyrligt spel med landets intressen att synes den socialdemokratiska regeringen utnyttja utrikespolitiken till partitaganden i andra länders konflikter eller inre stridigheter, vilka föga angå vårt land. Att Sverige inom Europarådet trätt i spetsen för opinionsyttringar mot den s.k. juntan i Grekland är en sak: där uppträda vi inför ett forum, som möjligen kan tänkas behörigt till ett ståndpunkttagande. Men att med regeringsledamöter i spetsen anordna offentliga antigrekiska maj-demonstrationer och att tolerera att asylbeviljade grekiska medborgare organisera ett

slags motståndsrörelsens högkvarter i Sverige låter sig icke förena med den folkrättsliga noninterventionsprincipen eller ens med bibehållandet av diplomatiska förbindelser med samma regim. Huru föga välunderbyggd den inhemska opinionen varit, torde dessutom illustreras av att demonstrationerna i början riktade sig mot konung Konstantin, dvs. mot en juntans motståndare. Det är dessutom en av praktiska skäl förestavad regel, att ett land har att erkänna ett annat lands faktiska regering; det må erinras om den snabbhet, varmed svenska regeringen erkände Sovjets inkorporering av de baltiska staterna. Sverige har sålunda ej avslutit sig till den s.k. Wilsondoktrinen: att förutsättning för ett erkännande skall vara, att en regim auktoriserats av en fritt vald folkrepresentation. Men med hänsyn härtill kan regeringens grekiska politik icke heller äga befogade anspråk på etiketten neutralitetspolitik. Det är också genom memoarlitteraturen bekant, att den P. A. Hansson — Sandlerska regeringen energiskt avrådde från bojkottaktioner mot Hitlerismen 1933.

På liknande sätt brytes noninterventionsprincipen genom offentliga bojkottaktioner mot Sydafrika. Från den s.k. vänsterflygelns sida påyrkas jämväl inblandning i Portugals inre angelägenheter, bland annat genom yrkanden om svensk insats för landets uteslutande ur EFTA. Och såsom bekant har från liknande håll även begärts regeringsdemonstrationer mot Francos spanska regim.

För inrikes bruk

Det vill synas som den socialdemokratiska regeringens deltagande i eller generösa tolerans mot dylika med folkrätt eller neutralitetspolitik oförenliga ståndpunktstagande i främmande länders konflikter och tvister ytterst vilade på övertygelsen, att de länder mot vilka vi rikta oss, skulle förstå att våra demonstrationer voro inrikes- och valpolitiskt bestämda och därför icke vore så illa menade och utan utrikespolitisk betydelse. Typiskt torde sålunda vara Stockholms stadsfullmäktiges bojkottaktion, som till och med motiverades med att bojkottbeslutet allenast vore en gest och saknade praktisk betydelse, enär uppköp av sydafrikanska varor icke förekomme i stadens upphandling.

Den amerikanska diplomatiska demonstrationen lär emellertid ådagalägga, att vi icke kunna vara alltför säkra på att vår utrikespolitik åtnjuter denna ansvarsfria ställning. Även det med någon förödmjukelse avvärjda amerikanska bojkottotet talar här sitt tydliga språk. Vårt land har knappast en så skyddad ställning, att vi äro oåtkomliga för de motåtgärder, vilka våra oneutrala åtgärder kunna framlocka. Otvivelaktigt är sålunda, att den socialdemokratiska regeringens neutralitetspolitik är sådan, att de länder, mot vilka den riktar sig, äro folkrättsligt berättigade till retorsionsåtgärder.

Svenskt underläge

Med retorsion avses nämligen inom folk-

rätten en av en stat mot annan stat vidtagen obillig åtgärd. Sådan må tillgripas sedan en stat blivit förnärmad genom en av annan stat vidtagen handling eller underlåtenhet, som innebär ett ej i och för sig folkrättsstridigt men pejorativt bemötande eller eljest diskriminerande behandling. En folkrättsstridig åtgärd däremot berättigar den drabbade till represalier, dvs. en annan folkrättsstridighet. De flesta retorsionerna ha bestått uti de s.k. tullkrigen, men formerna hava, särskilt tidigare, varit mångfaldiga: hemkallande av diplomatiska representanter, konsulatstängning, utvisningar, invandringsrestriktioner, införande av viseringstvång, offentliga bojkottaktioner, förhöjda sjöfartsavgifter eller stängning av hamnar, exorbitanta skatter, osv.

Ett exporterande land som Sverige har härutinnan en särskilt känslig ställning och i förhållande till flera av de aktuella staterna ett klart underläge. Så är värdet av exporten till Sydafrika 205 miljoner men importen därifrån allenast 62 miljoner. För Greklands del äro motsvarande siffror 165 och 32 och för Spanien 388 och 198 miljoner. Gentemot USA och Portugal är vår ställning härutinnan starkare, men särskilt i förhållande till USA i andra hänseenden känsligare. I allt fall torde nöjet och betydelsen för vårt land av kränkande offentliga ståndpunkttaganden och av meningsdemonstrationer i andra länders konflikter och interna stridigheter icke stå i rimlig proportion till de därmed förenade riskerna.